

Grup 5: El text poètic

28 Escolteu el poema següent i feu les activitats que hi ha a continuació.

TEXT 4

Un amor a frec de terra

*A ma mare i a mon pare, i als llocs
on ells són senzillament feliços*

Quin secret primitiu guarda l'arena?
Per un instant les herbes són daurades.
Un instant que perdura com l'anhel
d'un caprici. Després trau el **senill**
ombres llargues damunt de les marjals
i la llum torna a ser justa amb les coses.
Des de les **motes** al mar, un **capvespre**
de tardor és un **miratge**, preàmbul
d'aquest lloc buit de vosaltres, quan no
hi haja sol possible i tot, les motes
i la mar i les ombres del senill
s'entelen d'un lentíssim somni blanc.
Quin enyor guardarà llavors l'arena,
si vosaltres, com l'herba, també sou
la breu promesa que esbossen els astres?

MARIA JOSEP ESCRIVÀ
Tots els noms de la pena
Edicions de la Guerra

- Busqueu les paraules destacades en negreta i anoteu-ne el significat:

Senill: _____

Mota: _____

Capvespre: _____

Miratge: _____

- On té lloc l'escena? Justifiqueu-ho a partir del poema.

- En quina part del dia i en quin moment de l'any se situa? Localitzeu els versos.

- A qui s'adreça la veu poètica? Com ho heu sabut?

- Quin diríeu que és el tema del poema? El títol del poemari i la dedicatòria us poden guiar.

29 Indiqueu l'esquema mètric del poema de Maria Josep Escrivà.

30 En parelles, localitzeu en el poema exemples de polisindeton, encavalcament i metàfora.

31 Escolteu aquest altre poema i responeu les preguntes.

TEXT 5

eternitat

podria dir-te aquesta nit
 que el temps no passa,
 que no s'escola la llum
 al cor de la llum,
 que viurem en el record
 i serem paraula en altres llavis.
 podria dir-te que no creix l'oblit
 ni el silenci a les avingudes
 solitàries, que el foc ha cremat
 la brossa quotidiana,
 que no s'esborren els camins,
 i sempre bategarà una mar
 darrere del darrer horitzó.
 podria dir-te aquesta nit
 que totes les nits se'ns assemblen,
 que el temps dels rius
 retorna amb cada pluja
 i cada núvol porta el record
 dels peixos més foscos
 fins a la llum primera.

ANNA MONTERO
el pes de la llum. Edicions Proa

- Expliqueu el tema del poema a partir del títol: «eternitat».

- A qui s'adreça la veu poètica? Què us ha permès saber-ho?

32 En grups de quatre, rellegiu el poema d'Anna Montero i feu una llista de tots els recursos expressius emprats. Després, classifiqueu-los en la taula següent.

Recursos ortogràfics	
Recursos fonètics	
Recursos sintàctics	
Recursos semàntics	

33 Cap dels dos poemes està dividit en estrofes. Proposeu una possible separació en estrofes i reciteu-los en grups reduïts.

5 Encercla els col·loquialismes i reescriu el text amb les formes correctes.

El xiquet volia vórer què passava al replà, aixina que agafà la caïra i se'n pujà de ginolls. Va arribar l'ull al foraet i no n'hi havia res. Va posar l'aurella contra la porta i no s'ascoltava a dingu, però feia un moment algú havia tocat el timbre. Era molt astrany. I si aubria? Potser calia quidrar el germà major, que estava al minjaor, però amb el gènit que tenia, consevol s'acostava a d'ell...

6 Llig aquest poema d'Anna Montero i respon.

del cel, el núvol, de la paraula, els silencis.
de les aigües, el riu, de la mar, l'escuma.
dels carrers, la pluja.
de l'amor, el gest,
el núvol, el silenci,
la pluja, el riu.
de l'amor, la paraula i la mar,
el cel, l'aigua, de l'amor, l'espai
obert que a dintre s'arbra
i ens fa paraula.

a) Quin és el tema del poema?

b) Fins a quin punt és necessari que un poema tinga mètrica regular i rima? Justifica-ho a partir del text.

7 Indica els recursos literaris emprats en el poema anterior.

Recursos ortogràfics	
Recursos fonètics	
Recursos sintàctics	
Recursos semàntics	

8 Marca verdader o fals.

	V	F
La poesia trobadoresca s'escrivia en occità.		
Tots els trobadors eren homes.		
Els poemes trobadorescos sobre l'amor s'anomenen sirventesos.		
El senyal és el nom en clau amb què el trobador o la trobadora s'adreça a l'amant.		

9 Confirma o desmenteix l'afirmació següent: «Les quatre grans cròniques van ser redactades per quatre reis de la Corona d'Aragó durant el segle xv».

10 Indica a quines obres de Ramon Llull fan referència aquestes descripcions.

Llibre en què es critica la lluita pel poder en la societat a través dels animals.	
Poema en què Llull confessa el que ell considera que són pecats i fracassos.	
Llibre didàctic sobre les virtuts que ha de tindre un cavaller cristià.	
Novella sobre la vida d'un personatge que decideix dedicar la seua vida a Déu.	

El poema

El **poema** és una composició literària escrita en **vers**. Els versos són les línies que l'integren, que generalment es tallen atenent a la **mètrica** (nombre de síl·labes de cada vers) i la **rima** (sons que es repeteixen al final del vers). La poesia es caracteritza per un ús intens de les **figures literàries** (metàfora, hipèrbole, sinestèsia, etc.).

Encara que a hores d'ara la major part de la poesia que s'escriu expressa sentiments i emocions en comptes d'explicar històries, existeixen molts textos narratius escrits en vers (com ara l'*Odissea* o l'*Eneida*). De la mateixa manera, es poden escriure poemes en prosa, és a dir, textos que no s'estructuren en versos, però que s'assemblen molt a un poema per la manera de transmetre sensacions i usar les figures literàries.

Elements dels textos poètics

El vers

El vers és cada una de les línies del poema, que es mesura tenint en compte les síl·labes que tenen les paraules que l'integren.

Per a **mesurar** un vers, cal comptar-ne les síl·labes. Es compta sempre des de la primera síl·laba fins a l'última síl·laba tònica:

Tor-nar a trau-re flor en un po-e-ma.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

MARIA JOSEP ESCRIVÀ (10 síl·labes)

A banda, a l'hora de comptar les síl·labes cal fixar-se en els fenòmens següents:

- La **sinalefa**: si l'última síl·laba d'una paraula acaba en vocal i la primera de la següent també comença en vocal, s'uneixen en una sola síl·laba.

L'esquema mètric

L'**esquema mètric** del poema és la notació de la mesura dels versos i de la rima. Per a assenyalar els versos que rimen entre si, s'utilitzen lletres en **ordre alfabètic**. A cada vers se li assigna una lletra, minúscula si és d'art menor i majúscula si és d'art major. Els versos sense rima (**blancs** o **lliures**) es representen mitjançant un guió.

Anaves damunt l'herba de la prada	(10) A (rima consonant -ada)
i volava el teu braç adolescent ,	(10) B (rima consonant -ent)
i pel filat de la raqueta alçada	(10) A (rima consonant -ada)
travessava la llum del sol ponent .	(10) B (rima consonant -ent)

JOSEP CARNER

No_us-a-jun-teu,-sols-pe-tits. MARIA IBARS
(7 síl·labes)

- L'**elisió**: quan entren en contacte dues vocals que es pronuncien quasi igual, es pronuncien com una sola.

Ja-no(e)m-dí-ran-do-na-for-ta. ROSA LEVERONI (7 síl·labes)

- El **hiat**: implica la pronunciació en síl·labes diferents de dues vocals en contacte.

Qui-és-a-quell-qui-en-a-mor-con-tem-ple.
AUSIÀS MARCH (10 síl·labes)

Segons el **nombre de síl·labes**, els **versos** poden ser:

- D'**art menor**: tenen fins a huit síl·labes.
- D'**art major**: tenen nou síl·labes o més.

En els versos d'art major, pot haver-hi una pausa enmig de cada vers que s'anomena **cesura**; la cesura divideix els versos en dos **hemistiquis**.

La rima

La rima consisteix en la repetició total o parcial de sons al final de dos versos o més **a partir de l'última vocal tònica**. Segons els sons que es repeteixen, la rima pot ser:

- **Assonant**: només coincideixen les vocals (*clara / anava*).
- **Consonant**: coincideixen vocals i consonants (*guerra / terra*).

Els versos **blancs** no tenen rima, però sí una regularitat mètrica; en canvi, els versos **lliures** són aquells que no tenen ni rima ni regularitat mètrica.

La lluna de la muntanya
la lluna que més m'agrada!
Ai, com m'agrada la lluna
la lluna de la muntanya.

(7) a (rima assonant a-a)
(7) a (rima assonant a-a)
(7) b (rima consonant -una)
(7) a (rima assonant a-a)

És una lluna molt neta
és una lluna molt clara.
Com és de clara la lluna,
la lluna de la muntanya!

(7) - (vers blanc)
(7) a (rima assonant a-a)
(7) b (rima consonant -una)
(7) a (rima assonant a-a)

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

L'estrofa

Una estrofa és un conjunt de versos enllaçats per la rima o pel sentit. Les més habituals són les que hi ha tot seguit.

- **Apariat:** estrofa de dos versos que rimen en assonant o en consonant.
- **Tercet:** combinació de tres versos d'art major.
- **Quarteta/quartet:** combinació de quatre versos d'art menor (quarteta) o d'art major (quartet), amb rima creuada (abba) o encadenada (abab).
- **Quinteta/quintet:** combinació de cinc versos d'art menor (quinteta) o d'art major (quintet).
- **Sexteta/sextet:** combinació de sis versos d'art menor (sexteta) o d'art major (sextet).
- **Octava o cobla clàssica:** combinació de dos quartets de decasíl·labs que poden presentar forma encadenada (ABABABAB) o creuada (AB-BAABBA).

Els recursos expressius

Els textos poètics solen utilitzar el llenguatge d'una manera especial, diferent de com l'empren en la comunicació quotidiana. Els **recursos expressius** o **figures retòriques** són els diversos artificis lingüístics que utilitza l'autor o l'autora per a enriquir el text i sorprendre el públic receptor. Es distribueixen en tres grups:

a) Recursos que afecten la fonètica:

- **Alliteració:** repetició expressiva d'uns sons determinats. *Que soc que no soc la veïna.* (MARIA CABRERA)
- **Anàfora:** repetició d'una paraula o una expressió al principi de cada vers.
Velles notes, vells acords, / velles paraules d'amor. (JOAN MANUEL SERRAT)

b) Recursos que afecten la sintaxi:

- **Hipèrbaton:** alteració de l'ordre sintàctic lògic de l'oració. *De mans de noves muses l'olímpica corona / ne reben orgullosos los fronts dels vencedors.* (VÍCTOR BALAGUER)

- **Paral·lisme:** repetició de la mateixa estructura sintàctica en diferents versos.

Com la proa amb l'onada, / com la llum amb el vidre, / com l'amant amb l'amada. (CARLES RIBA)

- **Polisíndeton:** repetició d'una conjunció.

Quan l'hivern puja als ulls i el plor ja es gela / i el pensament comença a encarcerar-se / i ja no raja re sinó suor. (ENRIC CASASSES)

- **Encavalcament:** la pausa del vers no es correspon amb la pausa sintàctica.

I he estimat amb dolor, puc donar fer de / l'amor que enganxa l'os, l'amor que queda. (MANEL MARÍ)

c) Figures que afecten el significat:

- **Comparació:** relació d'analogia entre un terme real i un d'imaginari per mitjà de nexes (*com, sembla...*). *Bullirà el mar com la cassola al forn.* (AUSIÀS MARCH)

- **Metàfora:** identificació imaginada entre dos termes pròxims. *Car la bellesa és un ocell que se'ns mor a les mans.* (MIQUEL MARTÍ I POL). Bellesa (real) = ocell (imaginari).

- **Hipèrbole:** exageració que deforma la realitat. *El nostre amor és un amor brusc i salvatge.* (VICENT ANDRÉS ESTELLÉS)

- **Antítesi:** oposició de dos conceptes que són o semblen contradictoris. *Lo meu voler al teu és molt contrari, e em sé enemic pensant-me amic ésser.* (AUSIÀS MARCH)

- **Personificació:** atribució de qualitats humanes a éssers no humans. *La lluna riu, dins la nau que s'endola.* (MARIA MERCÈ MARÇAL)